

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

Broj: 01-216/18-5
Podgorica, 19.10.2018. godine
MR/MR

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 41 stav 1 Zakona o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG", br.42/2011 i 32/2014.) i člana 41 Pravila o radu zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG", br.53/14.), nakon završenog ispitnog postupka po pritužbi X.Y, daje

M I Š L J E N J E

I. Uvod

1. Građanin X.Y. obratio se Zaštitniku, žaleći se, na postupanje Specijalne bolnice za psihijatriju u Kotoru (Bolnice) - službenika agencije za obezbjeđenje, angažovane na poslovima obezbjeđenja Odjeljenja za forenzičku – sudsku psihijatriju u Bolnici, prema njegovom sinu X.Y, koji se nalazio na liječenju na navedenom odjeljenju. X.Y. je, nakon što je formiran predmet po sopstvenoj inicijativi, a povodom informacije od njegovog oca, dao saglasnost za postupanje Zaštitnika.

II. Postupanje Zaštitnika

2. U pritužbi je, između ostaloga, navedeno da su X.Y. i X.Y, otac i ded podnosioca pritužbe X.Y, dana 05.03.2018. godine, došli da ga obiđu na Sudskom odjeljenju u Bolnici; da su ga, tom prilikom, zatekli na krevetu koji se nalazio u hodniku sa pojasevima za vezivanje koji su bili pričvršćeni za krevet, da u tom trenutku nije bio vezan; da im je odmah po dolasku na odjeljenje prišao službenik agencije koja obezbjeđuje odjeljenje i kazao da ga je pacijent X.Y. fizički napao, da je on taj napad odbio i savladao ga, nakon čega su ga fiksirali za krevet; najavo je da će ga tužiti za napad; da je X.Y. slabe tjelesne građe; da je u periodu trajanja bolesti izgubio na kilaži; da se prethodno nalazio na izvršenju kazne u Ziks-u i da je usljed pogoršanja bolesti primljen na liječenje na navedeno odjeljenje; da su tokom razgovora sa njim primjetili tragove krvi na njegovoj trenerci i izraženo crvenilo na sljepočnici; da su se odmah obratili odredinirajućem ljekaru dr X.Y. i od njega zatražili da izuzme video snimke sa Sudskog odjeljenja, imajući u vidu da je taj dio pokriven video nadzorom, kao i da su, postupanjem službenika obezbjeđenja, povrijeđena prava X.Y.

3. Zaštitnik je zatražio i dobio izjašnjenje od Bolnice, broj 960 od 21.03.2018. godine. U izjašnjenju direktor Bolnice je, između ostaloga, naveo da je 7.03.2018.godine od strane savjetnice Ombudsmana telefonskim putem obaviješten o pritužbi; da je istovremeno o ovom slučaju upoznat i od strane dr X.Y,

načelnika Sudskog odjeljenja koji je, kako se navodi, upravo bio u kancelariji direktora kada je savjetnica Zaštitnika telefonski razgovorala sa direktorom; da su odmah preduzete mjere kako bi se obezbijedio i zaštitio video zapis spornog događaja, da je odmah pozvao jednog od rukovodilaca agencije X.Y. koja obavlja poslove obezbjeđenja na Sudskom odjeljenju kako bi ga obavijestio o predmetnom incidentu, kao i činjenici da je slučaj prijavljen Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, a od strane Bolnice i Odjeljenju bezbjednosti (OB) Kotor kako bi se preduzele hitne mjere za utvrđivanje činjeničnog stanja i ostale mjere odgovornosti prema radniku obezbjeđenja, kao i da se pomenuti radnik zamijeni u daljoj službi na odjeljenju; da je odmah uputio i pisani zahtjev za izjašnjenje o incidentu načelniku Sudskog odjeljenja X.Y., kao i Zaštitnici prava pacijenata X.Y.; da je istoga dana uputio i pisanu prijavu načelniku OB Kotor radi preduzimanja mjera i radnji iz njihove nadležnosti; da je narednog dana (8.03.2018.godine) ekipa OB Kotor izvršila uviđaj, presnimila određene video zapise, uzela izjave i kazala da će radnika obezbjeđenja pozvati i saslušati u OB Kotor; da je radi prevazilaženja i predupređivanja daljih ekscesa na Sudskom odjeljenju, u dogovoru sa načelnikom Sudskog odjeljenja X.Y., odmah dodatno angažovan još jedan medicinski tehničar, dok je radnik obezbjeđenja X.Y. koji je učestvovao u incidentu zamijenjen sa drugim izvršiocom; da će Bolnica nastaviti dalje aktivnosti kroz stalno obučavanje zaposlenog osoblja, kao i radnika obezbjeđenja dok se ne stvore uslovi da ne budu više angažovani na odjeljenju.

Uz izjašnjenje su dostavljeni i dopisi direktora od 7.03.2018.godine upućeni direktoru agencije X.Y., načelniku Sudskog odjeljenja dr X.Y., Zaštitnici prava pacijenata X.Y., kao i prijava o incidentu upućena načelniku OB Kotor.

U dopisu direktora Bolnice od 7.03.2018.godine koji je upućen rukovodiocu agencije koja obezbjeđuje Odjeljenje se, između ostaloga, navodi da je direktor usmeno obaviješten o incidentu koji se desio, da je slučaj prijavljen Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore i da je potrebno da se preduzmu hitne mjere za utvrđivanje činjeničnog stanja i ostale mjere odgovornosti prema radniku obezbjeđenja i zamijeniti ga u daljoj službi na Odjeljenju.

4.U ispitnom postupku od Bolnice su, zatraženi i svi snimci video nadzora na Sudskom odjeljenju nastali u periodu od 1.03. do 7.03.2018.godine. Kako je, usled zastarjelosti opreme, bilo tehnički jako zahtjevno izuzimanje kompletnog traženog materijala u odgovarajućem formatu, dana 27.03.2018.godine direktor Bolnice je, uz dopis br. 1017 od 26.03.2018.godine dostavio video snimke na dva CD nosača video materijala.

Dostavljeni CD1 sadrži ukupno 5 snimka, snimljenih kamerom koja pokriva dio hodnika (kamera br. 8), a koji se odnose na dan 4.3.2018. i to:

- snimak 1_08_R_032018190000 nastao u periodu od 19:00 do 19:59h;
- snimak 2_08_R_032018120000 nastao u periodu od 20:00 do 20:59;
- snimak 3_08_R_03201810000 nastao u periodu od 21:00 do 21:59;
- snimak 4_08_R_032018220000 nastao u periodu od 22:00 do 22:59;
- snimak 5_08_R_032018230000 nastao u periodu od 23:00 do 23:59.

Dostavljeni CD2 sadrži ukupno 8 snimaka koji su načinjeni mobilnim telefonom na način što je snimljen kontrolni monitor na kojem su emitovani snimci sa kamere postavljene na Sudskom odjeljenju i to:

- snimak br.1 koji prikazuje snimak sa kamere koja se nalazi u sobi u kojoj se zatekao podnosilac pritužbe dana 20.02.2018. godine za period od 15:17 do 15:18h;
- snimak br. 2 koji prikazuje snimak sa kamere br. 9 koja pokriva dio hodnika za dan 4.03.2018.godine, odnosno period od 20:30 do 20:31h;
- snimak br. 3 koji prikazuje snimak sa kamere br. 11 koja pokriva trpezariju za dan 6.03.2018.godine, odnosno period od 17:26 do 17:27h;

- snimak br. 4 koji prikazuje snimak sa kamere br. 11 za dan 5.03.2018.godine, odnosno period od 17:26 do 17:27h;
- snimak br. 5 koji prikazuje snimak sa kamere br. 11 za dan 27.2.2018.godine, odnosno period od 08:42 do 08:43h;
- snimak br. 6 koji prikazuje snimak sa kamere br. 11 za dan 25.05.2018.godine, odnosno za period 18:21 do 18:22h;
- snimak br. 7 koji prikazuje snimak sa kamere koja se nalazi u sobi u kojoj se zatekao podnosilac pritužbe dana 22.02.2018. godine za period od 19:18 do 19:19;
- snimak br 8. koji prikazuje snimak sa kamere br. 9 za dan 16.03.2018.godine u periodu koji se ne može utvrditi sa sigurnošću (jer snimak ne prikazuje monitor u cjelosti, odnosno ne vidi se kraj monitora na kojem je prikazano vrijeme).

5. Dostavljena su i izjašnjenja načelnika Sudskog odjeljenja od 8.03.2018.godine i Zaštitnice prava pacijenata od 9.03.2018.godine, kao i dodatno izjašnjenje načelnika Sudskog odjeljenja od 20.03.2018.godine, uz kopiju Anamneze i toka bolesti podnosioca pritužbe, kao i kopije strana iz Odjeljske sveske za evidenciju mjera mehaničkog ograničenja kretanja, za period od 15.02. do 4.03.2018. godine.

6. U izjašnjenju načelnika Sudskog odjeljenja X.Y. br. 795 od 8.03.2018.godine se, između ostaloga, navodi da je pacijent X.Y. po prvi put primljen u Bolnicu 14.02.2018.godine po uputu nadležnog psihijatra u Ziks-u; da je tokom boravka na odjeljenju pacijent X.Y. više puta fizički nasrtao na druge pacijente i bolničko osoblje; da je dana 5.03.2018.godine prilikom dolaska na posao obaviješten od strane odjeljskog osoblja i službe obezbjeđenja da je u večernjim časovima prethodnog dana (4.3.2018. u 20:30h) pacijent X.Y. nasrnuo na radnika obezbjeđenja X.Y.; da je sam incident snimljen kamerama video nadzora na odjeljenju i da je dostupan na uvid u prostorijama obezbjeđenja, da je istoga dana u 10 časova ujutru lično razgovarao sa ocem i dedom pacijenta X.Y., o toku bolesti kao i o incidentu koji se dogodio; da je kasnije istoga dana usmeno obavijestio direktora o incidentu koji se dogodio na odjeljenju; da smatra da bi u cilju prevencije budućih sličnih događaja na Sudskom odjeljenju bilo korisno odraditi sljedeće izmjene rada na odjeljenju: uvođenje smjena od najmanje 3 medicinska tehničara noću; što skorije izmiještanje pripadnika službe obezbjeđenja u krug Bolnice, a van svih odjeljenja, odakle bi intervenisali po pozivu i kontrolisali ulaz i izlaz iz Bolnice; prenamjena sadašnjeg ulaznog prostora na Sudskom odjeljenju u sobu za izolaciju gdje bi pacijent u uslovima mehaničkog obuzdavanja kretanja bio pod neposrednim nadzorom medicinskog osoblja, odvojen od ostalih odjeljskih pacijenata; redovne edukacije medicinskog osoblja i službe obezbjeđenja u Bolnici o pravilima primjene mjere fizičke fiksacije i načinima postupanja sa agresivnim pacijentom.

7. U izjašnjenju Zaštitnice prava pacijenta, X.Y. br. 832 od 9.03.2018. godine se, između ostaloga, navodi da je 6.03.2018. godine na poziv načelnika Sudskog odjeljenja dr X.Y. obavila razgovore sa medicinskim osobljem, radnicima obezbjeđenja i pacijentima koji su direktno ili indirektno bili uključeni u dešavanja; da su svi rekli isto – da je pacijent X.Y. veliki problem na odjeljenju; da je više od dvadeset puta fizički napao skoro svakog pacijenta što se vidi na kamerama; da je obezbjeđenje trenutno pod velikim pritiskom i da velikim naporima i profesionalnošću uspijevaju da ne dođe do većih posledica ove agresije; da do 7.03.2018.godine nije bilo uslova da se pacijent X.Y. izoluje, pa je tada načelnik premjestio dva pacijenta iz jedne sobe u hodnik, i tako napravio uslove za izolaciju; da su uključeni istražni organi; da je policija uzela izjave od svih koji su uključeni u ova dešavanja; da istraga treba da pokaže da li su i koliko ugrožena prava pacijenta X.Y., ali da je evidentno da su ugrožena

prava i integritet svih ostalih pacijenata na Sudskom odjeljenju, medicinskog osoblja i radnika obezbjeđenja.

8.U dodatnom izjašnjenju br. 956 od 20.03.2018.godine načelnik Sudskog odjeljenja X.Y. je, između ostaloga, naveo da je okolnosti samog incidenta opisao u prvom odgovoru od 8.03.2018. godine, kao i da u prilogu dostavlja kopiju Anamneze i toka bolesti pacijenta X.Y., kao i kopiju strana iz Odjeljske sveske za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja.

9.U izvodu iz toka bolesti pacijenta X.Y. (koji nam je dostavljen uz akt broj 956 od 20.03.2018. godine) se, između ostaloga, navodi da je pacijent X.Y. 15.02.2018. godine u psihičkom raptusu nasrnuo na drugog pacijenta, te je sprovedena mjera mehaničkog ograničavanja kretanja (fiksacija); da je 16.02.2018.godine u 12.10h fiksiran i da je rasfiksiran u 14:00h; da je 21.02.2018. godine fizički napao pacijenta koji se nalazio na drugom krevetu, od koga je „zadobio udarac u predjelu nosa sa epitaksom koja je zaustavljena prednjom tamponadom“; da je 22.02.2018.godine nasrnuo na drugog pacijenta X, ali bez nanošenja tjelesnih povreda; da je 26.02.2018. godine nasrnuo na drugog pacijenta te da je sprovedena mjera fiksacija; da je u toku večeri 4.03.2018. godine fizički napao pripadnika obezbjeđenja, kao i da je 5.03.2018. godine u dva navrata nasrnuo na druge pacijente na odjeljenju. U izvodu je na datum 17.03.2018.godine upisano i da se, shodno odluci Konzilijuma za sudske pacijente počev od 8.03.2018.godine, kod pacijenta X.Y. se ne primjenjuje fiksacija, da je smješten da spava sam u sobi u kojoj su tokom najvećeg dijela dana vrata zaključana i pri čemu se njegovo kretanje do toaleta i trpezarije nadzire od strane medicinskih tehničara i službe obezbjeđenja. Takođe se navodi i da su drugi pacijenti iz date sobe izmješteni u hodnik i prostor ulaska na odjeljenje koji je zatvoren, a da se umjesto njega za ulazak koristi ulaz iz odjeljskog dvorišta.

10.U izvodu iz Odjeljske sveske za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja za period od 15.02. do 4.03.2018.godine se navodi: pod datumom 15.02.2018.godine - da je pacijent X.Y. udario drugog pacijenta, da je fizički fiksiran u 8:40h, a da je fiksacija skinuta u 11h; pod datumom 16.02.2018. godine – da je pacijent X.Y. nasrnuo na drugog pacijenta u 12.10h, nakon čega je naložena fiksacija, a da je defiksiran u 14:00, kao i da se ne opažaju povrede; pod datumom 26.02.2018. godine se navodi da je pacijent X.Y. fiksiran u 17h zbog nepredvidljivog ponašanja prema drugim pacijentima, kao i da je pacijent defiksiran, bez navođenja vremena defiksacije; pod datumom 27.02.2018.godine da je pacijent X.Y. postao agresivan prema drugom pacijentu u 8:40, te da je dat nalog za fiksaciju, kao i da je fiksacija skinuta u 11h; da je istoga dana u 13h nastupila psihotična agitacija te da je dat nalog za fiksaciju, koja je skinuta u 16h; pod datumom 04.03.2018. godine da je pacijent X.Y. pri izlasku iz toaleta nasrnuo na službenika obezbjeđenja X.Y., zbog čega je fiksiran u 20.30h, kao i da je defiksiran u 23.30 h.

11.Na osnovu više pregleda i analize dostavljenog video materijala, hronološki predstavljeno, Zaštitnik je zapazio:

- 16. februara 2018. godine - na snimku br 8. (CD2) od 16.2.2018. koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere koja se nalazi u hodniku u periodu koji se ne može utvrditi sa sigurnošću, a u ukupnom trajanju od 7 sekundi - podnosioca pritužbe koji, dok prolazi hodnikom, pacijentu pored kojeg prolazi zadaje jedan udarac pesnicom u predjelu glave, da bi odmah zatim prišao medicinski tehničar koji podnosioca pritužbe uzima ispod ruke i udaljava sa mjesta dešavanja, nakon čega se snimak prekida.

- 20. februara 2018.godine - na snimku broj 1 (CD2) koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere koja se nalazi u sobi za dan 20.02.2018.godine u periodu od 15:17 do 15:18h - podnosioca pritužbe koji prilazi pacijentu koji leži na krevetu i zadaje mu nekoliko udaraca u predjelu glave, nakon čega se napadnuti pacijent digao sa kreveta i uzvratio jedan udarac podnosiocu pritužbe. U nastavku snimka se vidi i dalje fizički kontakt dva pacijenta u kojem napadnuti pacijent zadaje udarac podnosiocu pritužbe, da bi odmah zatim podnosilac pritužbe napao sa leđa, nakon čega obojica gube ravnotežu i padaju na pod. Dok se nalaze na podu, podnosilac pritužbe je još nekoliko puta udario napadnutog pacijenta po glavi dok nijesu intervenisala dva pripadnika službe obezbjeđenja, tako što su obuzdali podnosioca pritužbe držeći ga po jedan za ruke i noge i stavljajući ga na krevet u kom trenutku se snimak prekida. Ovaj dio snimka na kojem je prikazano kako podnosilac pritužbe prilazi i napada pacijenta na krevetu, kao i dio snimka kada se podnosilac pritužbe i napadnuti pacijent nalaze na podu dok podnosilac pritužbe tuče po glavi oborenog pacijenta, praćen je smijehom osoba koje su napravile snimak ili su prisustovale samom snimanju opisanog incidenta sa monitora koji se nalazi na Sudskom odjeljenju. Pri tom, na snimku se jasno vidi da su pacijenti usporenijeg kretanja, na osnovu čega bi se moglo zaključiti da su pod dejstvom terapije.
- 22. februara 2018. godine - na snimku br. 7 (CD2) koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere iz sobe za dan 22.2.2018. za period od 19:18 do 19:19 – podnosioca pritužbe koji se diže sa kreveta, da bi odmah neposredno nakon toga nasrnuo na jednog od pacijenata zadajući mu više udaraca u predjelu glave, nakon čega u sobu ulaze medicinski tehničar i pripadnik službe obezbjeđenja i obuzdavaju podnosioca pritužbe tako što ga stavljaju u ležeći položaj na krevetu. Ubrzo zatim u sobu ulazi drugi medicinski tehničar koji unosi kaiševe za fiksaciju nakon čega podnosiocu pritužbe vežu noge za krevet. Nakon fiksiranja, prostoriju prvo napušta tehničar koji je donio kaiševe za fiksaciju, a zatim pripadnik službe obezbjeđenja. Medicinski tehničar koji je prvi ušao u sobu se vrlo kratko obratio podnosiocu pritužbe nakon čega je i on napustio sobu. Neposredno nakon njegovog izlaska, napadnuti pacijent prilazi podnosiocu pritužbe koji je nogama fiksiran za krevet i zadaje mu udarac u glavu. Opisana dešavanja je posmatrao treći pacijent koji je sve vrijeme ležao na krevetu. Na dijelu snimka vidi se kako kako medicinski tehničar koji je prvi ušao u sobu savlađuje otpor podnosioca pritužbe (nakon čega je neposredno fiksiran za krevet), i prati ga dijalog osoba koje su napravile snimak ili su prisustovale samom snimanju opisanog incidenta sa monitora koji se nalazi na Sudskom odjeljenju kako slijedi:
osoba 1: „Ali ga je sad kad si ti otišao za kaiševe, znaš, kad si ti otišao za kaiševe, kako je X udario u njega“
osoba 2: „Je li“ (slijedi nekoliko nerazumljivih riječi)
osoba 1: „Gledaj sad... snimaš, snimaš, snimaš... gledaj sad kad ja izađem, ja kažem treba ga puštiti da te prebije pička ti materina, gledaj sad ovo.“
Dijalog se završava smijehom obje osobe u trenutku dok napadnuti pacijent zadaje udarac vezanom podnosiocu pritužbe. Po svemu sudeći, uključujući i činjenicu da napadnuti pacijent jeste XX koji je, na kraju snimka kako je i opisano zaista udario podnosioca pritužbe, zaključuje se da se razgovor koji je pratio ovaj dio snimka vodio između medicinskih tehničara koji su ranije neposredno učestovali u dešavanju, od kojih je jedan zaista otišao i donio kaiševe za fiksaciju, a drugi se kratko obratio fiksiranom podnosiocu pritužbe kako je i opisano.
- 25. februara 2018.godine - na snimku br. 6 (CD2) koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere br. 11 (koja pokriva trpezariju)

od 25.02.2018. godine za period 18:21 do 18:22h – vidi se podnosilac pritužbe koji napada jednog od prisutnih pacijenata na način što ga udara nogom u glavu u trenutku dok je napadnuti pacijent čučao, nakon čega se snimak prekida. Ovaj snimak prati nerazumljiv govor više osoba koje su napravile snimak ili su prisustovale samom snimanju opisanog incidenta sa monitora koji se nalazi na Sudskom odjeljenju.

- 27. februar 2018.godine - na snimku br. 5 (CD2) koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere br. 11 koja se nalazi u trpezariji od 27.02.2018. godine za period od 08:42 do 08:43h – vidi se podnosilac pritužbe koji baca manji predmet na jednog pacijenta u čijoj se blizini nalazio, a zatim ga i napada. Napadnuti pacijent, fizički snažnije konstitucije od podnosioca pritužbe, odgovorio je na napad na način što je sa podnosiocem pritužbe razmijenio nekoliko udaraca. Neposredno zatim, u trpezariju su ušli medicinski tehničar i pripadnik službe obezbjeđenja koji su odmah obuzdali podnosioca pritužbe tako što su mu blokirali ruke i krenuli da podnosioca pritužbe izvedu iz trpezarije. Dok su ga vodili prema vratima, pripadnik službe obezbjeđenja tri puta je ošamario podnosioca pritužbe i to jednom neposredno nakon što mu se približio, a nakon što ga je medicinski tehničar obuzdao, i još dva puta dok je podnosilac pritužbe bio pognute glave i nije pružao nikakav otpor u trenutku dok su ga on i medicinski tehničar sprovodili prema vratima trpezarije kada se snimak i prekida.
- 4. mart 2018.godine – na snimku br. 2. (CD2) koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere br. 9 koja pokriva dio hodnika od 4.3.2018. za period od 20:30 do 20:31h – vidi se podnosilac pritužbe koji izlazi iz toaleta i nasrće na službenika obezbjeđenja X.Y. kojom prilikom mu zadaje jedan udarac pesnicom u predjelu glave. Službenik X.Y., koji je fizički jače konstitucije od podnosioca pritužbe je ubrzo savladao napad, oborio podnosioca pritužbe na pod, nastavio da ga tuče pesnicama udajući ga najmanje 6 u predjelu stomaka. Drugi pacijenti su prisustvovali dešavanju, da bi zatim dva medicinska tehničara odvojila službenika X.Y. od podnosioca pritužbe. Neposredno zatim isti službenik obezbjeđenja i jedan od medicinskih tehničara dižu podnosioca pritužbe sa poda, uzimaju ga ispod ruku i sprovode kroz hodnik kada se snimak i prekida. Dešavanju je prisustvovalo najmanje 6 pacijenata koji su se nalazili na hodniku ili su izašli iz soba nakon što su čuli dešavanje na hodniku. Nastavak dešavanja je zabilježen na snimku 2 (CD1 - snimak 2_08_R_032018120000 nastao u periodu od 20:00 do 20:59), na kojem se vidi da su medicinski tehničar i dva pripadnika službe obezbjeđenja (od kojih je jedan X.Y.) u 20:32 pristupili fiksaciji podnosioca pritužbe na istom krevetu na hodniku, takođe u prisustvu drugih pacijenata. Tokom samog početka fiksiranja odnosno dok su podnosioca pritužbe namještali u položaj za fiksiranje, službenik obezbjeđenja X.Y. zadao je najprije 1 udarac, a odmah zatim još 2 udarca pesnicom u predjelu glave podnosiocu pritužbe, nakon čega je intervenisao prisutni medicinski tehničar odvrćući službenika X.Y. od podnosioca pritužbe. Dok ga je jedan službenik obezbjeđenja držao za noge, medicinski tehničar i službenik X.Y. fiksirali su mu noge kaiševima za krevet. Primjećuje se i da mu je službenik X.Y., dok mu je fiksirao noge bacio čebe preko glave, koje je ubrzo sklonio službenik obezbjeđenja koji mu je držao ruke. Nakon što su mu vezali noge za krevet, službenik obezbjeđenja X.Y. je, prolazeći pored vezanog podnosioca pritužbe, najprije ga još jednom udario, a zatim odmah uhvatio za gornji dio tijela, izvukao ga sa kreveta (do položaja do kojega je to bilo moguće imajući u vidu da su mu noge bile vezane za krevet) i u tom položaju u kojem su mu tijelo i ruke bile van kreveta zadao još 3 udarca od kojih 2 pesnicom i 1 nogom u predjelu rebra. Tada je intervenisao medicinski tehničar koji je spriječio dalje udarce. Na snimku se vidi da je medicinski tehničar koji se nalazio u neposrednoj blizini oklijevao sa reakcijom, te da se u njegovom prisustvu, kao

i prisustvu drugog službenika obezbjeđenja, dogodila serija udaraca kako je opisano. Opisano dešavanje se odigralo na očigled najmanje 6 pacijenata koji su posmatrali ovaj događaj. Konačno, u 20:45h na snimku se vidi da podnosiocu pritužbe prilazi isti medicinski tehničar čiji položaj tijela ukazuje da se podnosiocu pritužbe vjerovatno obraćao prijetećim tonom i gestikulirajući kažiprstom, nakon čega odlazi.

- Konačno, snimak 1_08_R_032018190000 nastao u periodu od 19:00 do 19:59h prikazuje podnositelja pritužbe kako leži na krevetu u hodniku fiksiran jednom nogom za krevet dok pored njega prolaze drugi pacijenti i to od 19 h (od kada je snimak započeo) do 20:30 kada mu službenik obezbjeđenja oslobađa drugu nogu zbog odlaska u toalet. Preostali snimci na CD1 i to: snimak 3_08_R_03201810000 nastao u periodu od 21:00 do 21:59; snimak 4_08_R_032018220000 nastao u periodu od 22:00 do 22:59; kao i snimak 5_08_R_032018230000 nastao u periodu od 23:00 do 23:59 prikazuju podnosioca pritužbe kako leži na krevetu u hodniku fiksiran objema nogama za krevet do 24h, kada snimak prestaje.
- 5. mart 2018. godine – na snimku br. 4 (CD2) koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere br. 11 (koja pokriva trpezariju) od 05.03.2018. godine za period od 17:26 do 17:27h – podnosioca pritužbe koji u trpezariji nasrće na drugog pacijenta koji sjedi na klupi da bi ga odmah nakon što mu je podnosilac pritužbe prišao, pacijent koji sjedi na klupi odgurno nogama od sebe. Odmah zatim podnosiocu pritužbe prilaze dva medicinska tehničara koji podnosioca pritužbe udaljavaju iz trpezarije držeći ga ispod ruku nakon čega snimak prestaje.
- 16. mart 2018. godine - snimak br 8. koji je načinjen mobilnim telefonom na način što je snimljen monitor na kojem je emitovan snimak sa kamere koja se nalazi u hodniku 16.03.2018.godine u periodu koji se ne može utvrditi sa sigurnošću – podnosioca pritužbe koji, prolazeći hodnikom nasrće na pacijenta koji je stajao na vratima sobe i kojem zadaje jedan udarac. Odmah zatim podnosiocu pritužbe je prišao medicinski tehničar koji ga je uzeo ispod ruke i udaljio sa mjesta dešavanja nakon čega snimak prestaje.

12. Upoređivanjem dostavljenog izvoda iz toka bolesti podnosioca pritužbe, izvoda iz Odjeljske sveske za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja i podataka dobijenih analizom dostavljenih snimaka zapaža se da je u izostala evidencija mjere mehaničkog ograničavanja kretanja (fiksacije) podnosioca pritužbe za dan 22.02.2018.godine. Naime, kako je prethodno navedeno, u opisu snimka 7 (CD2), podnosilac pritužbe je fiksiran nakon napada na pacijenta X. Dalje, niti u evidenciji o toku bolesti, niti u Odjeljskoj svesci se ne navodi koliko dugo je trajala fiksacija podnosioca pritužbe koja je sprovedena dana 26.02.2018.godine. Konačno, Zaštitnik zapaža da je podnosilac pritužbe 04.03.2018.godine bio vezan jednom nogom za krevet najkraće u periodu od 19h do 20:30h kada se dogodio incident na hodniku, odnosno od 20:32h do 00:00h koliko opisani dostupni snimci pokazuju, a ne u periodu od 20:30h do 23:30h kako je navedeno u Odjeljskoj svesci za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja.

III. Utvrđene činjenice

13. Na osnovu navoda u pritužbi i dostavljenih izjašnjenja, sa pratećom dokumentacijom, kao i analizom dostavljenih video snimaka utvrđene su sljedeće činjenice:

- da je podnosilac pritužbe hospitalizovan na Sudskom odjeljenju 14.2.2018. po uputu psihijatra iz Ziks-a, između ostaloga, i zbog učestalih napada agresivnosti;
- da je na Sudskom odjeljenju najveći dio vremena bio smješten na krevetu na hodniku, upravo zbog učestalih ataka agresivnosti prema drugima;
- da je u periodu od 16.02. do 16.03.2018. godine podnosilac pritužbe započeo i učestvovao u najmanje 8 incidenata sa drugim pacijentima ili osobljem Bolnice;
- da je podnosilac pritužbe slabije fizičke građe i da su pacijenti koje je napadao uglavnom odgovarali na napad, kojim prilikama je dolazilo do razmjene udaraca, kako je u analizi video snimaka detaljno navedeno;
- da je u istom periodu, prema Odjeljenskoj svesci za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja, a usljed agresivnih napada, podnosilac pritužbe djelimično ili potpuno fiksiran (vezane su mu ruke i/ili noge kaiševima za krevet) 6 puta;
- da je izostalo najmanje jedno evidentiranje vezivanja podnosioca pritužbe od 22.02.2018. godine u nepoznatom trajanju, kada su mu noge vezane kaiševima za krevet, kako je analiza snimka pokazala;
- da su se fiksacije podnosioca pritužbe dešavale na očigled drugih pacijenata, kako u sobi tako i u hodniku;
- da je podnosioca pritužbe dana 27.02.2018.godine, a nakon napada na drugog pacijenta, pripadnik službe obezbjeđenja ošamario najmanje 3 puta i to nakon što su on i medicinski tehničar u potpunosti savladali otpor podnosioca pritužbe;
- da opisano šamaranje podnosioca pritužbe od 27.02.2018.godine, od strane službenika obezbjeđenja, nigdje nije evidentirano niti je prijavljeno, iako se desilo u prisustvu medicinskog tehničara, kako je ranije detaljno navedeno u analizi jednog od dostavljenih snimaka;
- da je 04.03.2018.godine, prilikom izlaska iz toaleta, podnosilac pritužbe nasrnuo na službenika obezbjeđenja X.Y. i udario ga pesnicom u predjelu glave;
- da je službenik X.Y. , snažnije tjelesne konstitucije od podnosioca pritužbe, odmah odbio napad i oborio podnosioca pritužbe na pod i dok je on bio u ležećem položaju, zadao mu je najmanje 6 udaraca pesnicom u predjelu stomaka;
- da je službenik X.Y. odmah zatim pristupio vezivanju podnosioca pritužbe za krevet, zajedno sa medicinskim tehničarom i još jednim službenikom obezbjeđenja;
- da je tom prilikom službenik X.Y. podnosiocu pritužbe zadao najprije 1 udarac, a odmah zatim još 2 udarca pesnicom u predjelu glave i to dok su ga u položaju za vezivanje držali medicinski tehničar i drugi službenik obezbjeđenja;
- da je službenik X.Y. nastavio da udara podnosioca pritužbe pesnicom i nogama i nakon što su mu kaiševima vezali noge za krevet i to: prvo ga je jednom udario u predjelu glave, da bi ga zatim uhvatio za gornji dio tijela, povukao ga sa kreveta i u položaju u kojem su mu tijelo i ruke bile van kreveta, a noge vezane za krevet, zadao mu je još tri udarca od kojih dva pesnicom i jedan nogom u predjelu rebara;
- da podnosioca pritužbe nije pregledao lekar, tako da je izostao ljebarski izvještaj o eventualnim povredama koje su mogle nastati ovom prilikom;
- da drugi prisutni službenik obezbjeđenja i medicinski tehničar nijesu zaštitili podnosioca pritužbe od opisanog postupanja službenika X.Y.;
- da je podnosilac pritužbe 04.03.2018.godine bio fiksiran za jednu nogu najkraće u periodu od 19:00 do 20:30h, kada ga je službenik X.Y. odveo kako bi otišao u toalet, a da je nakon incidenta fiksiran za obje noge od 20:32 najmanje do 24:00h, imajući u vidu da je dostavljenim video materijalom pokriven period od 19:00 do 24:00;

- da nije tačan unos u Odjeljensku svesku za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja prema kojem je dana 04.03.2018.godine podnosilac pritužbe fiksiran u 20:30h, a defiksiran u 23:30h;
- da je načelnik Sudskog odjeljenja dr X.Y., dana 05.03.2018. godine usmeno obavijestio direktora o incidentu koji se dogodio na Sudskom odjeljenju;
- da je direktor Bolnice sproveo ispitni postupak i prijavio incident OB Kotor, tek nakon obraćanja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore dana 07.03.2018 godine;
- da je službenik X.Y. nakon 07.03.2018.godine udaljen sa poslova obezbjeđenja na Sudskom odjeljenju;
- da je načelnik Sudskog odjeljenja o navedenom incidentu obavijestio Zaštitnicu prava pacijenata 06.03.2018 godine;
- da Zaštitnica prava pacijenta ovom prilikom nije postupila u skladu sa Zakonom o pravima pacijenata;
- da se od 08.03.2018.godine, odnosno od obraćanja podnosioca pritužbe Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, nad podnosiocem pritužbe nije primjenjivana fiksacija već je smješten da spava sam u sobi u kojoj su tokom najvećeg dijela dana vrata bila zaključana.
- da je direktor Bolnice, dana 07.03.2018. godine, podneskom broj 779 Odjeljenju bezbjednosti Kotor, prijavio incident koji se desio na Sudskom odjeljenju "sa pacijentom X.Y. i radnikom X.Y., koji je bio u smjeni u obezbjeđenju", radi preduzimanja mjera i radnji iz njihove nadležnosti.

IV. Relevantno pravo

a) domaće pravo

14.Ustav Crne Gore ("Službeni list CG,1/07 i 38/13) određuje:

„Prava i slobode ostvaruju se na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih sporazuma. (Član17 stav 1) Jemči se nepovredivost fizičkog psihičkog integriteta čovjeka, njegove privatnosti i ličnih prava.

Niko ne sije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju. (Član 28 stav 2 i 3) Jemči se poštovanje ljudske ličnosti i dostojanstva u krivičnom ili drugom postupku, u slučaju lišenja ili ograničenja slobode i za vrijeme izvršenja kazne.

Zabranjeno je i kažnjivo svako nasilje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje nad licem koje je lišeno slobode ili mu je sloboda ograničena, kao i iznuđivanje priznanja i izjava.“ (Član 31)

Zakon o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica (Službenom listu CG ", br. 32/2005 i br. 27/2013) propisuje:

„Mentalno oboljela lica imaju pravo na zaštitu od svakog oblika zlostavljanja, ponižavajućeg postupanja i drugog tretmana kojim se vrijeđa lično dostojanstvo i koje stvara neugodno, agresivno, ponižavajuće ili uvredljivo stanje. (član 4)

Mentalno oboljela lica imaju pravo na zaštitu od zlostavljanja i od strane drugih pacijenata.(član142)

Fizička sila, izolacija ili ograničenje u zaštiti mentalno oboljelih lica može se primijeniti u psihijatrijskoj ustanovi isključivo kad je to jedino sredstvo da se to lice spriječi da svojim napadom ne ugrozi život ili zdravlje drugog lica ili svoj život ili zdravlje ili nasilno uništi ili ošteti imovinu veće vrijednosti. Fizička sila izolacija ili ograničenje iz stava 1 ovog člana primjenjuje se isključivo u mjeri i na način koji su neophodno potrebni radi otklanjanja opasnosti izazvane napadom mentalno oboljelog lica.

Fizička sila, izolacija ili ograničenje u zaštiti mentalno oboljelih lica mogu se primjenjivati samo za vrijeme koje je potrebno da se ostvari svrha iz stava 1 ovog člana u trajanju od nekoliko minuta, do

najduže nekoliko sati. „(član 44)

Zakon o pravima pacijenata ("Službeni list CG", br. 040/10 i 040/11) propisuje:

„Pacijent kome je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu ili određeno pravo utvrđeno ovim zakonom, odnosno pacijent koji nije zadovoljan pruženom zdravstvenom uslugom ili postupkom zdravstvenog ili drugog radnika zdravstvene ustanove može podnijeti prigovor.

Za maloljetnog pacijenta, odnosno pacijenta lišenog poslovne sposobnosti prigovor iz stava 1 ovog člana podnosi njegov zakonski zastupnik, odnosno staralac.

Prigovor se podnosi direktoru zdravstvene ustanove ili ovlaštenom licu (u daljem tekstu: zaštitniku prava pacijenata).

Zaštitnik prava pacijenata je lice sa završenim fakultetom ili visokom školom zdravstvenog usmjerenja, psihologije, sociologije ili prava.

Zdravstvena ustanova je dužna da organizuje rad zaštitnika prava pacijenata.

Direktor zdravstvene ustanove određuje zaštitnika prava pacijenata.

Dvije ili više zdravstvenih ustanova koje na određenom području obavljaju zdravstvenu djelatnost mogu odrediti zajedničkog zaštitnika prava pacijenata. (član 31)

Prigovor se podnosi usmeno ili u pisanom obliku.

Po prigovoru pacijenta direktor ili zaštitnik prava pacijenata odmah, a najkasnije u roku od tri dana od dana podnošenja prigovora, utvrđuje sve okolnosti i bitne činjenice u vezi sa navodima iznijetim u prigovoru i o tome obavještava podnosioca prigovora.

Pacijent koji je nezadovoljan nalazom po prigovoru može se obratiti zdravstvenoj inspekciji, u skladu sa zakonom. (član 32)

Zdravstvena ustanova je dužna da vodi evidenciju o podnijetim prigovorima pacijenata.

Direktor zdravstvene ustanove podnosi Ministarstvu kvartalni i godišnji izvještaj o podnijetim prigovorima pacijenata.“ (član 33)

Krivični zakonik Crne Gore ("Službeni list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Službeni list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015 i 44/17) propisuje:

„Zlostavljanje

(1) Ko zlostavlja drugog ili prema njemu postupa na način kojim se vrijeđa ljudsko dostojanstvo [...]

(2) Ako djelo iz stava 1 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.“ (Član 166 a)

Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda ("Službeni list CG" broj 42/2011 i 32/2014) propisuje:

“Zaštitnik/ca samostalno i nezavisno, na načelima pravde i pravičnosti, preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kad su povrijeđena aktom, radnjim ili nepostupanjem državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i lokalne uprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlaštenja, kao i mjere za spriječavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije. (član 2)

Postupak ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda pokreće se povodom pritužbe ili po sopstvenoj inicijativi. (član 28 stav 1)

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda.

Kad Zaštitnik/ca utvrdi da je došlo do povrede ljudskih prava i sloboda, mišljenje sadrži i preporuku o tome šta treba preduzeti da bi se povreda otklonila, kao i rok za njeno otklanjanje. (član 41)

Starješina odnosno lice koje rukovodi organom na čiji rad se preporuka odnosi obavezan je da, u

ostavljenom roku, dostavi izvještaj o preduzetim radnjama za izvršenje preporuke.(član 42 stav 1).

b) Međunarodno pravo

15. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima određuje:

„Niko neće biti podvrgnut torturi ili drugom surovom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.“(član 5).

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima određuje:

„Niko neće biti podvrgnut torturi ili surovom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni“.[...] (član 7)

Sve države potpisnice vode računa o tome da nadležne vlasti u najkraćem roku pristupe nepristrasnoj istrazi kad god postoje osnovani razlozi da se vjeruje da je na teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost počinjeno neko djelo mučenja” (član 12).

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda određuje

„Niko ne može biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“ (član 3).

Međunarodna Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom određuje:

„1. Niko neće biti izložen zlostavljanju ili okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, posebno niko neće biti podvrgnut medicinskim ili naučnim eksperimentima bez svoje saglasnosti .

2. Države strane ugovornice će preduzeti sve efikasne zakonske, administrativne, sudske ili druge mere u cilju sprečavanja da osobe sa invaliditetom, ravnopravno sa drugima, budu izložene zlostavljanju ili svirepom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“(član 15)

Preporuka R(90)22 Komiteta ministara Savjeta Evrope u vezi zaštite ljudskih prava i dostojanstva osoba sa mentalnim poremećajima naglašava potrebu da profesionalci iz oblasti mentalnog zdravlja budu svjesni svih rizika po mentalno zdravlje, da djeluju u okviru regulatornog okvira i da redovno revidiraju svoje prakse. Preporuka ima za cilj da poboljša zaštitu dostojanstva, ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba sa mentalnim poremećajima, posebno onih koji se nalaze na prisilnom smještaju ili na prisilnom liječenju. Odgovornost u vezi sa smjernicama datim u ovom dokumentu stoji na državama.

c) Praksa Evropskog suda za ljudska prava

16. U slučaju Ribič protiv Austrije¹ Sud je našao da se radilo o nečovječnom postupanju, a dodao je i da „kada se radi o licu lišenom slobode, svako pribjegavanje fizičkoj sili koje nije neposredno prouzrokovano ponašanjem tog lica vrijeđa ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu člana 3.

d) Standardi CPT-a

¹ App. No.18896/91.

17. U mnogim slučajevima osoblje jednostavno nije adekvatno opremljeno da interveniše u suočenosti sa uznemirenim i/ili agresivnim pacijentima. Takođe, utvrđeno je da se pribjegavanje sredstvima za sputavanje pacijenata obično smanjuje u onim ustanovama u kojima je rukovodstvo posebno aktivno i svjesno upravo kada je riječ o odlučivanju o tome da li će se takva sredstva primijeniti.²

Imajući u vidu tešku prirodu njihovog posla, od ključne je važnosti da pomoćno osoblje bude pažljivo izabrano i da dobije odgovarajuću obuku, kako prije preuzimanja svojih dužnosti, tako i tokom obuke u službi. Nadalje, tokom izvršavanja svojih zadataka, to osoblje mora biti pažljivo nadzirano i rukovođeno od strane stručnog zdravstvenog osoblja.³

Pravilna kontrola svih kategorija osoblja od strane uprave može takođe značajno doprinijeti sprječavanju zlostavljanja. Očigledno je da mora biti upućena jasna poruka da fizičko ili psihološko zlostavljanje pacijenata nije prihvatljivo i da će biti vrlo strogo kažnjeno.⁴

Opšte je pravilo da sputavanje pacijenta treba da bude samo poslednje sredstvo. To je ekstremna mjera koja se primjenjuje kako bi se spriječila neposredna povreda ili kako bi se smanjila akutna uznemirenost i/ili nasilje.⁵

Ispravno obuzdavanje jednog uznemirenog ili nasilnog pacijenta nije nimalo lak zadatak za osoblje. Tu nije od suštinskog značaja samo početna obuka, već se moraju redovno organizovati dodatni kursevi za osvježavanje znanja. Takva obuka ne bi smjela da se usredsredi samo na davanje uputstava o tome na koji način treba pravilno upotrijebiti sredstva za obuzdavanje, već bi ona, što je podjednako važno, morala da omogući da osoblje shvati na koji način takvo obuzdavanje može uticati na pacijenta, kao i da nauči da vodi brigu o pacijentu koji je obuzdan.⁶

Svaki slučaj ograničavanja slobode pacijenta mora biti evidentiran u posebnoj knjizi ustanovljenoj u tu svrhu, kao i u pacijentovom dosijeu. Upis u knjigu mora uključiti vrijeme kada je ta mjera započeta i kada je okončana, okolnosti slučaja, razloge za pribjegavanje toj mjeri, ime ljekara koji je naredio ili odobrio mjeru i opis svih eventualnih povreda pacijenta ili osoblja. Ovim se u velikoj mjeri olakšava kako kontrola tih slučajeva, tako i sagledavanje raširenosti te pojave.⁷

U cjelini gledano, mesto na kome je pacijent obuzdan trebalo bi da bude posebno projektovano i opremljeno u te svrhe. Ono mora da bude bezbjedno i moralo bi da bude na odgovarajući način osvijetljeno i zagrijano, jer se samo tako može stvoriti okruženje koje na pacijenta deluje umirujuće. Sem toga, pacijent koji je na taj način sputan trebalo bi da bude primjereno odjeven i ne bi smio da bude izložen pogledima drugih pacijenata, sem ukoliko on/ona to izričito ne traži ili u slučaju da je riječ o pacijentu za koga je poznato da više voli da bude u društvu.⁸

Oduzimanje slobode kretanja pacijentima mora biti uređeno jasno definisanom politikom. Ta politika mora nedvosmisleno istaći da početni pokušaji da se obuzdaju uznemireni ili nasilni pacijenti moraju koliko god je to moguće biti ne-fizičke prirode (npr. verbalna uputstva), a tamo gdje je fizičko obuzdavanje pacijenta neophodno, ono se u principu mora ograničiti na manuelno obuzdavanje.⁹

Fizičko sputavanje treba prekinuti u najskorijoj prilici i nikada ne sme biti primijenjeno niti produženo kao vid kažnjavanja.¹⁰ Onog trenutka kada se prekine sa fizičkim sputavanjem, od suštinskog je značaja da se sa pacijentom odmah razgovara. Ljekaru će to pružiti mogućnost da objasni razloge zbog kojih je ta

² Evropski komitet za sprječavanje mučenja, 16. Opšti izveštaj [CPT/Inf (2006) 35], tačka 38.

³ Evropski komitet za sprječavanje mučenja, 8. Opšti izveštaj [CPT/Inf (98) 12], tačka 28.

⁴ Evropski komitet za sprječavanje mučenja, 8. Opšti izveštaj [CPT/Inf (98) 12], tačka 31.

⁵ Evropski komitet za sprječavanje mučenja, 16. Opšti izveštaj [CPT/Inf (2006) 35], tačka 43.

⁶ Evropski komitet za sprječavanje mučenja, 16. Opšti izveštaj [CPT/Inf (2006) 35], tačka 49.

⁷ Evropski komitet za sprječavanje mučenja, 8. Opšti izveštaj [CPT/Inf (98) 12], tačka 50.

⁸ Evropski komitet za sprečavanje mučenja, 16. Opšti izveštaj [CPT/Inf (2006) 35], tačka 48.

⁹ Evropski komitet za sprečavanje mučenja, 16. Opšti izveštaj [CPT/Inf (2006) 35], tačka 47.

¹⁰ Potkomitet UN za prevenciju torture, Radni papir o mentalnom zdravlju i detenciji [CAT/OP/15/R.6/Rev.1], para. 20.

mjera bila preduzeta i da na taj način ublaži psihološku traumu koju je pacijent iskusio, kao i da uspostavi dobar odnos na relaciji lekar-pacijent. Pacijentu će takav razgovor pružiti priliku da objasni svoje emocije prije nego što se pribjeglo primjeni sredstava za sputavanje i to može pomoći kako samom pacijentu da pronikne u svoje ponašanje, tako i medicinskom osoblju da ga razumije.¹¹

V. Zaključna ocjena

18.Na osnovu utvrđenih činjenica i okolnosti, kao i analiziranih video zapisa, van svake sumnje proizilazi da je pacijent X.Y. zlostavljan u Bolnici, od strane službenika obezbjeđenja na Sudskom odjeljenju u dva navrata u periodu od 14.02. do 16.3.2018.godine i to:

19.Prvo zlostavljanje pacijenta X.Y. se dogodilo 27.02.2018.godine u trepezariji, na način što ga je službenik obezbjeđenja čiji identitet nije utvrđen, u prisustvu medicinskog tehničara, ošamario najmanje tri puta u namjeri da ga kazni za njegov perthodni napad na drugog pacijenta, iako u tom trenutku pacijent X.Y. nije pružao bilo kakav otpor. Zlostavljanje nije evidentirano niti prijavljeno, iako zabilježeno na snimku koji je Bolnica dostavila.

20.Drugo zlostavljanje pacijenta X.Y. se dogodilo 04.03.2018.godine u hodniku, na način što je službenik obezbjeđenja X.Y., u prisustvu medicinskog tehničara X.Y., drugog pripadnika službenika obezbjeđenja i drugih pacijenata, pacijenta X.Y., koji ga je napao, nakon što ga je savladao, a dok se nalazio u ležećem položaju, udario najmanje šest puta pesnicom u predjelu stomaka, u namjeri da ga kazni zato što ga je pacijent X.Y. fizički napao. Službenik X.Y. je odmah zatim pristupio vezivanju pacijenta X.Y. za krevet - fiksaciji, da bi mu, dok su pacijenta X.Y. medicinski tehničar i drugi službenik obezbjeđenja držali u položaju za vezivanje, zadao još tri udarca pesnicom u predjelu glave. Konačno, nakon što su mu fiksirali noge za krevet, službenik X.Y. je nastavio da pesnicama udara pacijenta X.Y. i to: prvo jednim udarcem u predjelu glave, da bi ga zatim uhvatio za gornji dio tijela, povukao sa kreveta i u položaju u kojem su mu tijelo i ruke bile van kreveta, a noge vezane za krevet, zadao mu još tri udarca, od kojih dva pesnicom i jedan nogom u predjelu rebara. Drugi službenik obezbjeđenja kao ni medicinski tehničar nijesu spriječili službenika X.Y. u zlostavljanju pacijenta X.Y., iako je bilo očigledno da službenik X.Y. istrajava u namjeri da pacijenta X.Y. udarcima kazni za napad na njega.

21.U opisanim postupanjima službenika obezbjeđenja sadržani su svi elementi nečovječnog postupanja: učešće službenog lica, namjera kažnjavanja, bespomoćnost žrtve, kao i nanošenje bola. Patnje i bol koje je trpio podnosilac pritužbe prilikom zlostavljanja, obzirom na intenzitet, predstavljaju nečovječno postupanje. Imajući u vidu jurisprudenciju Evropskog suda za ljudska prava, nisu prerasle u mučenje. Ovo postupanje je istovremeno i ponižavajuće, jer je kod pacijenta X.Y. izazvalo strah, duševni bol i osjećaj niže vrijednosti. Zaštitnik podsjeća i da je Evropski sud za ljudska prava u predmetu *Ribič protiv Austrije* naveo da „kada se radi o licu lišenom slobode, svako pribjegavanje fizičkoj sili koje nije neposredno prouzrokovano ponašanjem tog lica, vrijeđa ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu člana 3 Evropske konvencije.”¹²

22. S tim u vezi Zaštitnik primjećuje da je, u konkretnom slučaju, Bolnica je propustila da preduzme opravdane i djelotvorne korake kako bi spriječila da se ponovi zlostavljanje podnosioca pritužbe, uprkos činjenici da je rizik od toga bio realan, neposredan i predvidljiv.

¹¹ Evropski komitet za sprečavanje mučenja, 16. Opšti izvještaj [CPT/Inf (2006) 35], tačka 46.

¹² App. No. 18896/91.

23.Zaštitnik podsjeća da je u svom Mišljenju br. 01- 631/17 – 18 od 5.12.2017.godine preporučio Upravi Bolnice da bez odlaganja uspostavi protokol postupanja u slučajevima prijave navoda o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja, odnosno svih postupanja/nepostupanja na štetu pacijenata i da ga se u praksi, dosledno pridržava. Bolnica nije postupila po preporuci. U vezi sa tim, iz evidencije nije moguće precizno utvrditi ko je i kada direktora Bolnice obavijestio o zlostavljanju pacijenta X.Y. od 04.03.2018.godine. Naime, događaj od 04.03.2018.godine je prijavljen Upravi policije Odjeljenju Bezbjednosti Kotor, od strane direktora Bolnice hronološki, tek nakon što je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore pokrenuo postupak. Načelnik Sudskog odjeljenja je u svom izjašnjenju naveo da je o događaju upoznao direktora Bolnice usmeno, odmah po saznanju za navedeni događaj 05.03.2018. godine, dok direktor Bolnice u svom izjašnjenju navodi da ga je o događaju, načelnik Sudskog odjeljenja upoznao 07.03.2018.godine, istovremeno kada je Zaštitnik pokrenuo postupak. Primjećuje se i da je načelnik Sudskog odjeljenja o događaju obavijestio i Zaštitnicu prava pacijenata Bolnice, koja je na njegov poziv 06.03.2018. godine, boravila na odjeljenju, u vezi sa čim je sačinila izjašnjenje, pa je neprihvatljiv navod direktora u izjašnjenju da o zlostavljanju pacijenta X.Y. nije ništa znao do poziva iz institucije Zaštitnika, nakon čega je o incidentu i obavijestio OB Kotor.

24.U vezi izjašnjenja Zaštitnice prava pacijenata primjećuje se da nije postupila u skladu sa Zakonom o pravima pacijenata, niti ono odražava suštinsko razumijevanje zakonom propisane funkcije i uloge zaštitnika prava pacijenata. Naime, iako je pohvalno što je Zaštitnica prava pacijenata postupila u ovom slučaju po pozivu načelnika Sudskog odjeljenja i nije čekala formalni prigovor pacijenta X.Y., ona, u konkretnom slučaju, je propustila da utvrdi sve okolnosti i bitne činjenice u vezi sa navodima o kojima je obaviještena. Iz njenog izjašnjenja proizilazi da se nije dominantno bavila zaštitom prava pacijenta X.Y.. Šta više, stiče se utisak da je nekritički prihvatila navode osoblja na Sudskom odjeljenju o tome da je pacijent X.Y. veliki problem na odjeljenju i da obezbjeđenje pod velikim pritiskom i velikim naporima i profesionalnošću uspijevaju da ne dođe do većih posledica ove agresije. Konkretno, nije zatražila snimke kamera sa odjeljenja niti izvode iz evidencija koji bi, eventualno, dokazali ili osporili navode o napadima na pacijenta, u čiju zaštitu je po položaju Zaštitnice i bila pozvana da se angažuje, iako navodi da je pacijent X.Y. više od 20 puta fizički napao skoro svakog pacijenta, što se vidi na kamerama. Konačno, navela je i da istraga treba da pokaže da li su i koliko ugrožena prava pacijenta X.Y., ali da je evidentno da su ugrožena prava i integritet svih ostalih pacijenata na Sudskom odjeljenju, medicinskog osoblja i radnika obezbjeđenja.

25.Evidentno je da je pacijent X.Y. nerijetko ispoljavao agresivno ponašanje, napadajući druge pacijente i osoblje. Zaštitnik razumije da ispravno obuzdavanje pacijenta X.Y., nije bio nimalo lak zadatak. Ovaj zadatak je zahtijevao i prisustvo dovoljnog broja osoblja i da prisutno osoblje bude obučeno za postupanje u navedenim situacijama. Ne smije se izgubiti iz vida da je pacijent X.Y. zbog prirode svoje bolesti i upućen iz Ziksa u Bolnicu, kao jedinu specijalizovanu ustanovu koja vrši prihvatanje forenzičkih pacijenata, upravo kako bi mu se pomoglo, između ostaloga i u vezi sa čestim napadima agresije. Takođe, valja naglasiti da osoblje Bolnice, u toku obuzdavanja agresivnog pacijenta, može opravdano primijeniti i manuelno obuzdavanje, koje mora biti srazmjerno konkretnom ponašanju pacijenta i može trajati samo onoliko koliko je potrebno da se pacijent obuzda. U opisanom postupanju službenika obezbjeđenja, evidentno je, van svake sumnje, da je fizička sila prema pacijentu X.Y., primijenjena i nakon što je obuzdan, a u cilju da se kazni, za prethodne napade i agresivno ponašanje, što je sa aspekta ljudskih prava neopravdano i neprihvatljivo.

26.Upoređivanjem dostavljenog izvoda iz toka bolesti pacijenta X.Y., izvoda iz Odjeljske sveske za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja i podataka dobijenih analizom dostavljenih snimaka, nije moguće zaključiti koliko puta ukupno, odnosno kada je sve, u kom trajanju i zbog kojih razloga pacijent X.Y. fiksiran u periodu od 14.02. do 16.03.2018.godine. Izostala je i evidencija mjere fiksacije, koja je nad pacijentom X.Y. primjenjena 22.02.2018.godine.

Takođe, uočeno je neslaganje podataka u Odjeljskoj svesci za evidenciju mjera mehaničkog ograničavanja kretanja u kojoj je navedeno da je pacijent X.Y. 04.03.2018.godine bio fiksiran u trajanju od 3 sata i to nakon opisanog događaja, dok je snimak pokazao da je bio fiksiran u trajanju od 4 sata tj. i prije i poslije događaja, a po svemu sudeći vjerovatno i duže od ukupno 4 sata, koliko snimci traju, jer je u vrijeme prekida snimka podnosilac pritužbe ostao u tom položaju. Primjećuje se i da je prilikom upisa u Odjeljsku svesku izostao dosledan unos svih neophodnih podataka, uključujući vrijeme kada je mjera započeta i kada je okončana, okolnosti slučaja, razlozi za pribjegavanje toj meri, kao i ime ljekara koji je naredio ili odobrio mjeru. Primjećuje se i da podnosioca pritužbe nije pregledao ljekar koji bi sačinio ljekarski izvještaj o eventualnim povredama koje su mogle nastati ovom prilikom, kao i opis eventualnih povreda osoblja.

27. Iako standardni nalažu da je od ključne važnosti da pomoćno osoblje bude pažljivo izabrano i da dobije odgovarajuću obuku, kako prije preuzimanja svojih dužnosti, tako i tokom rada u službi, kao i da tokom izvršavanja svojih zadataka mora biti pažljivo nadzirano i rukovođeno od strane stručnog zdravstvenog osoblja, zaključuje se da ovi standardi nijesu ispunjeni prilikom postupanja sa pacijentom X.Y.. Naprotiv, u najmanje dva slučaja, a u prisustvu medicinskih tehničara, službenici obezbjeđenja su nezakonito postupali na način što su udarcima kažnjavali pacijenta X.Y., zbog njegovih prethodnih postupaka. U oba navedena slučaja udaran je u prisustvu drugih pacijenata, kao što je i fiksiran (vezivan za jednu ili obje nege kaiševima za krevet), na očigled drugih pacijenata što je suprotno ranije citiranim standardima.

28.Konačno, dijalozi osoblja koji se čuju na snimcima kako je detaljno opsiano i za koje se, prema svim okolnostima, može zaključiti da su vođeni između medicinskih tehničara i/ili pripadnika službe obezbjeđenja, ukazuju na prisustvo klime fizičkog kažnjavanja pacijenata i nekažnjivosti za takvo postupanje, a u širem smislu i na odsustvo empatije i razumijevanja za mentalno oboljela lica koja borave na ovom odjeljenju, što je nedopustivo i ukazuje na ponižavajuće postupanje prema pacijentima.

Imajući u vidu navedeno, a polazeći od svojih ustavnih i zakonskih ovlašćenja, pridržavajući se načela pravde i pravičnosti, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

PREPORUČUJE

Upravi Specijalne bolnice za psihijatriju Kotor da:

- a) bez odlaganja preduzme mjere da se identifikovanje i utvrđivanje odgovornosti službenika obezbjeđenja koji je šamarao pacijenta X.Y. dana 27.02.2018.godine, medicinskog tehničara

koji je ovome prisustvovao, kao i službenika koji su bili u saznanju o navedenom postupanju, a nisu ga evidentirali i prijavili;

- b) bez odlaganja obezbijedi upotrebu mjera mehaničkog ograničenja kretanja pacijenata u skladu sa domaćim propisima i međunarodnim standardima, uključujući uspostavljanje tačnih evidencija o upotrebi navedenih mjera;
- c) preispita dosadašnje postupanje Zaštitnice prava pacijenata i obezbijedi da njeno postupanje bude u skladu sa Zakonom o pravima pacijenata.

Zaštitnik podsjeća na ranije date preporuke koje nijesu ispunjene:

- d) bez odlaganja uspostavi protokol postupanja u slučajevima prijave navoda o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja, odnosno svih postupanja/nepostupanja na štetu pacijenata i da ga se u praksi, dosledno pridržava,
- e) obezbijedi dosledno poštovanje nacionalnih propisa, potvrđenih međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, koji se odnose na pacijente, odnosno obezbijedi poštovanje njihovih prava.

Uprava Bolnice dužna je da, u roku od 30 dana od dana prijema ovog Mišljenja, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore dostavi izvještaj o preduzetim radnjama i mjerama za izvršenje preporuka.

ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE
Zdenka Perović

Dostavljeno:

- Podnosiocu pritužbe, preko roditelja X.Y.
- Specijalnoj bolnici za psihijatriju Kotor
- Ministarstvu zdravlja
- Vrhovnom državnom tužilaštvu
- Agenciji X.Y. Montenegro